

Шипуліна Ю.С., Ілляшенко Н.С. Засади комплексного механізму формування інноваційно-сприятливого середовища на підприємстві // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія "Економічні науки". - 2014. - № 6 (частина 3). - С. 229-233

Шипуліна Ю.С.

кандидат економічних наук,
доцент кафедри маркетингу та УІД
Сумського державного університету

Ілляшенко Н.С.

кандидат економічних наук,
доцент кафедри маркетингу та УІД
Сумського державного університету

Шипуліна Ю.С., Ілляшенко Н.С. ЗАСАДИ КОМПЛЕКСНОГО МЕХАНІЗМУ ФОРМУВАННЯ ІННОВАЦІЙНО-СПРИЯТЛИВОГО СЕРЕДОВИЩА НА ПІДПРИЄМСТВІ

Розроблено концептуальні засади комплексного механізму формування інноваційно-сприятливого середовища підприємства на основі розвитку його інноваційної культури, який розглядається як відкрита, динамічна, адаптивна систему, що здатна до саморозвитку. Розкрито особливості взаємодії складових підсистем цього механізму. Отримані результати формують науково-методичне підґрунтя активізації переходу вітчизняних промислових підприємств на інноваційний шлях розвитку.

Ключові слова: інноваційний розвиток, інноваційно-сприятливе середовище, механізм формування, інноваційна культура підприємства, стимулювання інноваційної діяльності, потенціал інноваційного розвитку.

Шипуліна Ю.С., Ілляшенко Н.С. ОСНОВЫ КОМПЛЕКСНОГО МЕХАНИЗМА ФОРМИРОВАНИЯ ИННОВАЦИОННО-БЛАГОПРИЯТНОЙ СРЕДЫ НА ПРЕДПРИЯТИИ

Разработано концептуальные основы комплексного механизма формирования

инновационно-благоприятной среды предприятия на базе развития его инновационной культуры, который рассматривается как открытая, динамичная, адаптивная система, способная к саморазвитию. Раскрыты особенности взаимодействия составляющих подсистем этого механизма. Полученные результаты формируют научно-методическую основу активизации перехода отечественных промышленных предприятий на инновационный путь развития.

Ключевые слова: инновационное развитие, инновационно-благоприятная среда, механизм формирования, инновационная культура предприятия, стимулирование инновационной деятельности, потенциал инновационного развития.

Shipulina Y.S., Iliashenko N.S. PRINCIPLES OF COMPLEX MECHANISM OF FORMATION THE ENTERPRISE'S INNOVATIVE ENVIRONMENT

Conceptual principles of complex mechanism of formation the enterprise's innovative environment was developed based on enterprise's innovative culture. This involves the interaction of coordinate tools and methods of regulating and fostering innovations at the micro and macro levels.

The scheme of interaction of mechanisms involved in the formation of innovative environment at the state level (region or industry) and at the level of the separate enterprise was developed. The scheme of adaptation of the innovative enterprises' internal conditions to the external conditions was proposed.

Innovative culture of the enterprise is the basis for innovative environment formation at the enterprise level. Therefore, innovative culture management underlies the formation of a favorable environment for innovation. Accordingly, the graphical information models were developed: diagnostics of the enterprise's innovative culture state, including its components and their elements; management of innovative culture development based on the results of diagnostics

Keywords: innovative development, innovative environment, the mechanism of formation, an enterprise's innovative culture, encouraging of innovative activity, innovative development potential.

Постановка проблеми. Загострення конкуренції, що спричинено глобалізацією економіки, підвищенням вимог споживачів до характеристик продукції, її передпродажного і післяпродажного сервісу, а також входженням світової економіки у спадаючу фазу економічного циклу актуалізує дослідження спрямовані на пошук шляхів активізації інноваційної діяльності як на рівні окремих підприємств і галузей, так і національних економік у цілому. Як свідчить світовий досвід одним з найбільш перспективних шляхів є формування інноваційно-сприятливого середовища на усіх рівнях управління економічним розвитком. Формування сприятливих умов для активізації інноваційної діяльності буде ефективним якщо вдасться забезпечити узгоджену взаємодію механізмів управління цим процесом на макро- і макрорівнях. Це потребує створення комплексного механізму формування інноваційно-сприятливого середовища.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання розроблення механізмів регулювання і стимулювання інноваційної діяльності досліджувалися у працях вітчизняних і зарубіжних науковців. Зокрема, ними досліджено загальні засади управління інноваційним розвитком економічних систем [4, 5, 10-12], підходи до формування механізмів управління інноваціями на промислових підприємствах [1, 2, 3], методи мотивування і стимулювання інноваційної діяльності на підприємствах і установах [6, 7, 8], загальні засади формування інноваційно-сприятливого середовища на рівні держави і окремого підприємства [9]. Проте питання забезпечення узгодженої взаємодії механізмів регулювання і стимулювання інноваційної діяльності на макро- і мікрорівнях, які у сукупності формують інноваційно-сприятливе середовище [13] є малодослідженими. Наявні розробки практично не ураховують вплив інноваційної культури яка, як свідчить зарубіжний досвід, є одним з головних засобів формування інноваційно-сприятливого середовища як на рівні національної економіки, так і на рівні окремого підприємства.

Постановка завдання. Метою дослідження є розроблення засад

комплексного механізму формування інноваційно-сприятливого середовища на підприємстві на основі розвитку його інноваційної культури.

Виклад основного матеріалу дослідження. Спираючись на результати аналізу публікацій присвячених стимулюванню і регулюванню інноваційної діяльності [1-12], а також власних досліджень [13-16], авторами розроблено укрупнену схему механізму формування інноваційно-сприятливого середовища (рис. 1).

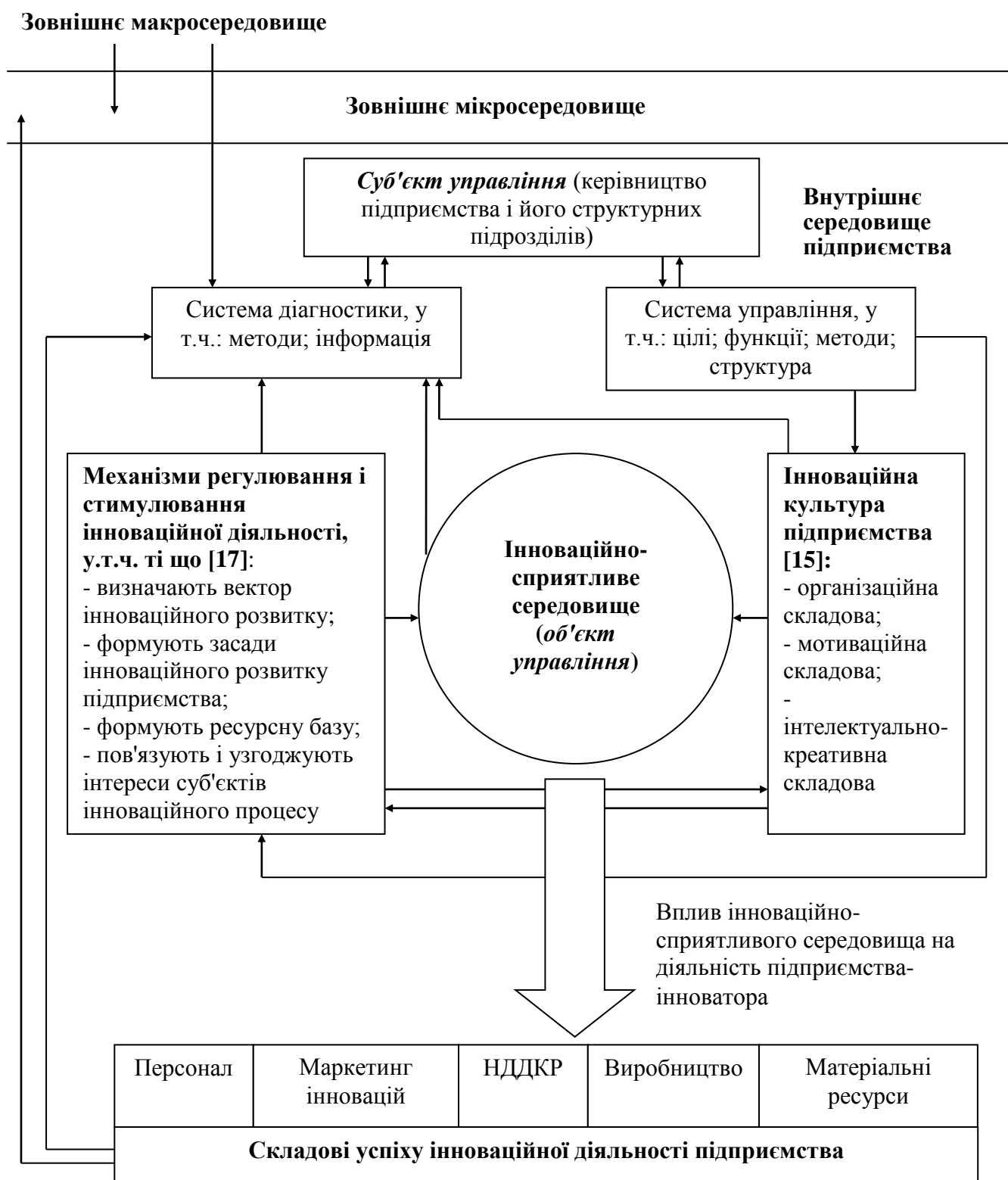

Рисунок 1. Концептуальна схема комплексного механізму формування інноваційно-сприятливого середовища на підприємстві (авторська розробка)

Як слідує зі схеми на рис. 1, на формування інноваційно-сприятливого середовища на підприємстві впливають механізми державного регулювання і стимулювання інноваційної діяльності, які на рівні підприємства розглядаються як зовнішні фактори опосередкованої дії. Схема їх впливу показана на

рис. 2 [15].

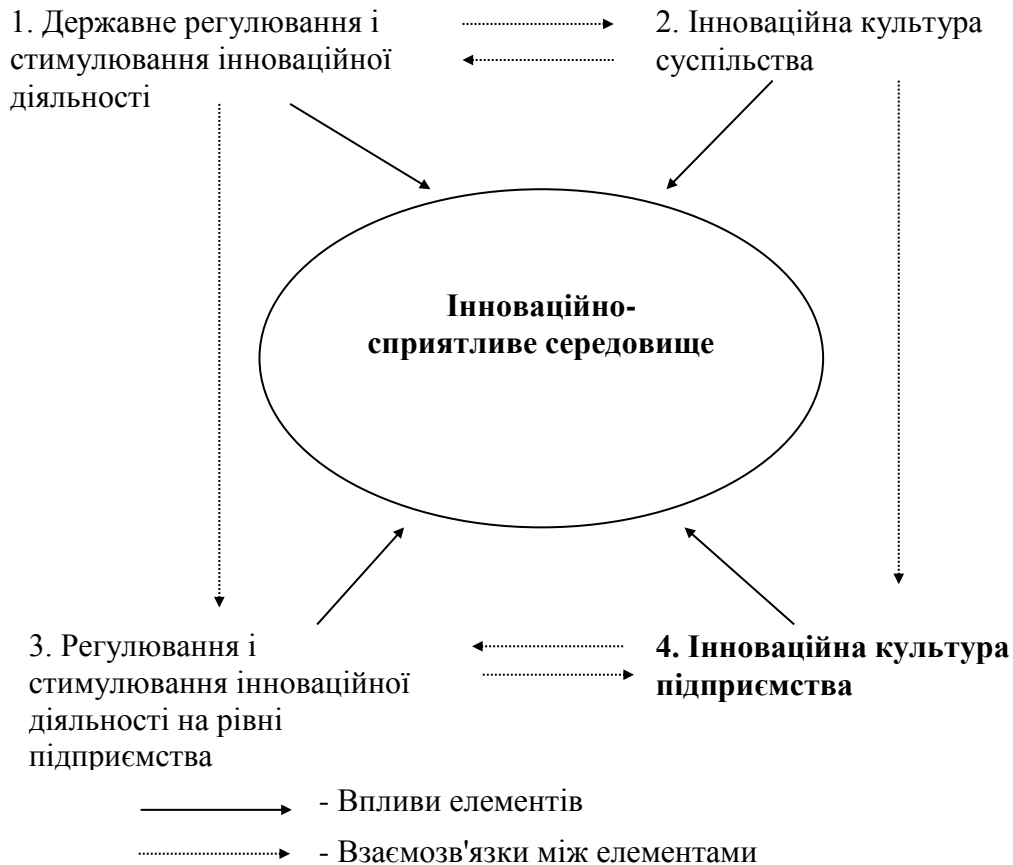

Рисунок 2. Взаємодія механізмів формування інноваційно-сприятливого середовища на макро- і макрорівнях (авторська розробка [15])

Механізми регулювання і стимулювання інноваційної діяльності зазначені на рис. 1 є достатньо відомими [17], вони формують засади інноваційного розвитку конкретного підприємства на основі приведення у відповідність його внутрішніх можливостей розвитку до зовнішніх, які генеруються ринком. Зокрема, вони включають:

- механізми, що визначають вектор формування сприятливого середовища для інноваційного розвитку підприємства: управління змінами; випереджаючого розвитку;

- механізми, що формують засади інноваційно-сприятливого середовища: організація інноваційної діяльності; формування інноваційної культури; мотивація персоналу;

- механізми, що формують ресурсну складову інноваційно-сприятливого

середовища: фінансування інноваційної діяльності; управління інноваційними ризиками;

- механізми, що пов'язують і узгоджують інтереси суб'єктів інноваційного процесу: управління знаннями.

Схема забезпечення узгодженої взаємодії цих механізмів у процесі приведення у відповідність до зовнішніх внутрішніх можливостей інноваційного розвитку (потенціалу інноваційного розвитку підприємства) подана на рис. 3.

Рисунок 3. Схема механізму приведення у відповідність внутрішніх умов інноваційного розвитку підприємства до зовнішніх (авторська розробка)

Стрілками показано інформаційні потоки, велика стрілка показує напрямок управлінських дій перерахованих механізмів, які забезпечують приведення потенціалу інноваційного розвитку підприємства у відповідність до умов зовнішнього середовища.

Розглянемо детальніше особливості управління формуванням і розвитком інноваційної культури підприємства як однієї з головних складових середовища сприятливого для інноваційної діяльності.

Цілеспрямоване і ефективне управління розвитком інноваційної культури потребує попередньої діагностики її стану. Вона передбачає оцінку поточного стану інноваційної культури підприємства, а також її окремих складових і їх елементів, порівняння отриманих оцінок з критичними значеннями і вибір на цій основі заходів щодо розвитку інноваційної культури [15, 16].

Дослідження авторів свідчать, що фактично єдино прийнятним методом оцінки є експертний, причому у якості експертів слід обирати як працівників самого підприємства-інноватора (керівників і провідних фахівців), так і осіб зі сторони (представників економічних контрагентів підприємства: споживачів, посередників, постачальників та ін., а також контактних аудиторій: ЗМІ, місцевого населення, місцевих органів влади тощо). Такий підхід дозволить усебічно і неупереджено оцінити стан інноваційної культури, підвищить ступінь об'єктивності. Узгодженість думок експертів слід перевіряти за коефіцієнтом конкордації та критерієм Пірсона.

Графічна інформаційна модель діагностики стану інноваційної культури підприємства подана на рис. 4. Затіненням подано документи (Д1–Д3), що містять інформацію необхідну для діагностики. Блоки 1-3 відображають комплекси дій з відповідним методичним забезпеченням.

Управління реалізацією обраних заходів передбачає попередню оптимізацію їх складу за критерієм максимізації результату при фіксованому обсязі витрат.

Побудована з урахування цього графічна інформаційна модель управління формування і розвитком інноваційної культури підприємства подана на рис. 5. Зміст блоків аналогічний рис. 4.

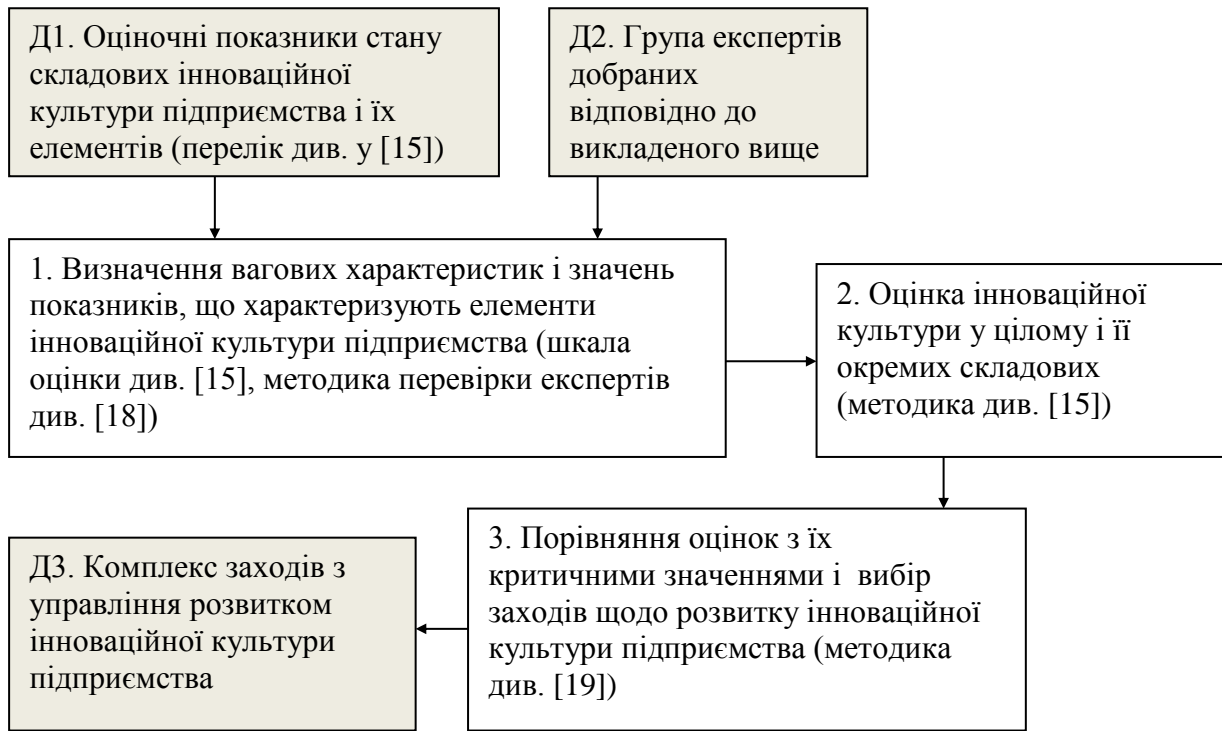

Рисунок 4. Укрупнена графічна інформаційна модель діагностики стану інноваційної культури підприємства (авторська розробка)

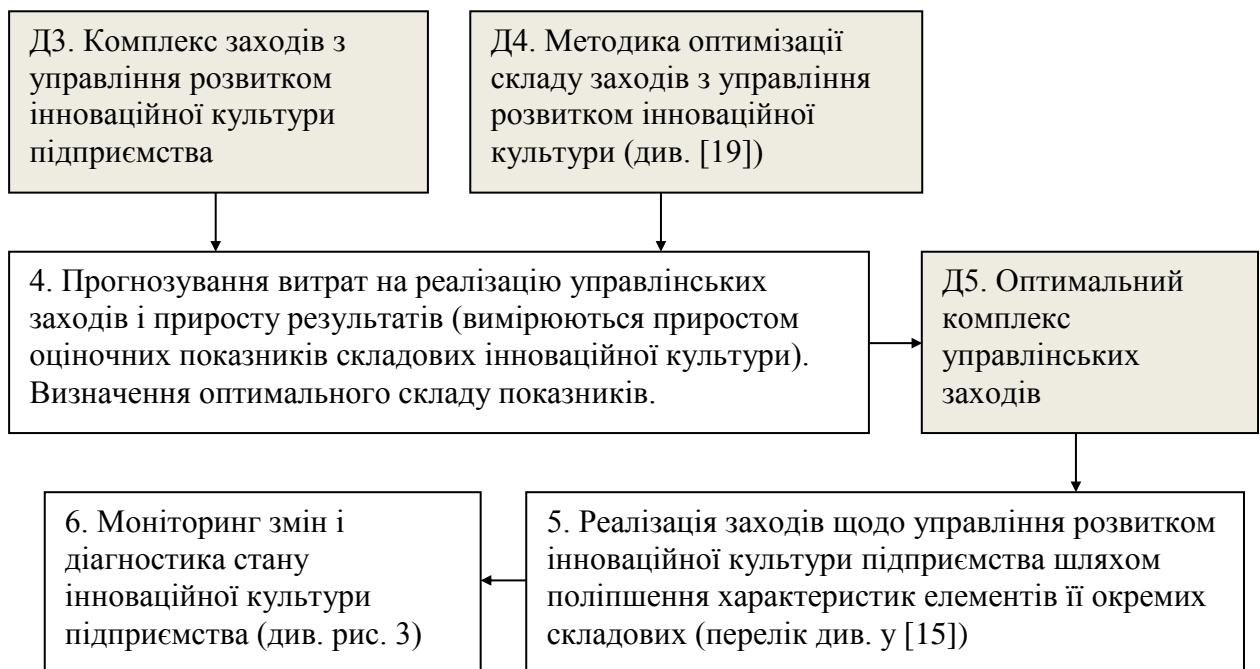

Рисунок 5. Укрупнена графічна інформаційна модель управління розвитком інноваційної культури підприємства (авторська розробка)

Як слідує з викладеного вище, формування інноваційно-сприятливого середовища передбачає, у першу чергу, створення сприятливих організаційних

умов для високоефективної творчої праці, розкриття креативного потенціалу персоналу підприємства, його мотивування створювати і впроваджувати інновації. Тобто, формування і розвиток організаційної, мотиваційної і інтелектуально-креативної складових інноваційної культури підприємства як основи його інноваційно-сприятливого середовища. У табл. 1 подано авторське бачення окремих складових системи управління їх формуванням і розвитком.

Узагальнюючи викладене слід зазначити, що авторами розроблено засади комплексного механізму формування інноваційно-сприятливого середовища на підприємстві. Цей механізм слід розглядати як відкриту, динамічну, адаптивну систему, що здатна до саморозвитку.

Таблиця 1. Деякі аспекти управління розвитком складових інноваційної культури підприємства

Характеристики	Складові інноваційної культури підприємства		
	Організаційна	Мотиваційна	Інтелектуально-креативна
Відповідальні за розвиток	Вище керівництво, керівники структурних підрозділів	Вище керівництво, керівники структурних підрозділів	Вище керівництво, відділ кадрів, керівники структурних підрозділів, служба підвищення кваліфікації і перепідготовки
Методи управління [20]	Формування адаптивних гнучких організаційних структур; вибір графіку і режиму роботи; виділення горизонтальних і вертикальних комунікаційних ліній; мобільність вертикальних і горизонтальних зв'язків; демократичний стиль керівництва; формування команд; дотримання балансу між збереженням і модифікацією традицій	Створення нормативної бази мотивування і стимулювання ефективної, творчої праці персоналу; матеріальне і моральне стимулювання; рейтинг підрозділів і працівників; гласність і відкритість при визначенні позицій у рейтингу і заохоченні персоналу; горизонтальні і вертикальні переміщення; стимулювання командної роботи	Добір персоналу; тренінги; підвищення кваліфікації; стажування за кордоном; впровадження концепції "навчання протягом життя"; застосування сучасних методів генерування і перевірки ідей; юридичний захист авторських прав

Відкритість полягає у обміні інформаційними потоками з зовнішнім і внутрішнім середовищем інноваційної діяльності (діяльності підприємства-інноватора взагалі).

Про динамічність свідчать постійні зміни ролі, місця і значення його систем, що відбуваються у залежності від змін стану зовнішнього макро- і мікросередовища, цілей підприємства, особливостей його діяльності на обраних ринках, поточних мотивів діяльності тощо.

Адаптивність полягає у коригуванні методів і інструментів формування інноваційно-сприятливого середовища відповідно до змін умов інноваційної діяльності, функціонування підприємства у цілому.

Про здатність до саморозвитку свідчить можливість самовдосконалення (наприклад, шляхом коригування за відхиленнями) з метою забезпечення тривалого виживання і розвитку підприємства-інноватора на ринку за рахунок приведення у відповідність його потенціалу інноваційного розвитку до змін умов зовнішнього макро- і мікросередовища.

Висновки з проведеного дослідження. Розроблено концептуальні засади комплексного механізму формування інноваційно-сприятливого середовища на підприємстві на основі розвитку його інноваційної культури, який передбачає взаємоузгоджену взаємодію інструментів і методів регулювання і стимулювання інноваційної діяльності на макро- і макрорівнях.

Розроблено схему взаємодії механізмів, що задіяні у формуванні інноваційно-сприятливого середовища на рівні держави (регіону чи галузі) і рівні окремого підприємства. При цьому механізми державного регулювання і стимулювання інноваційної діяльності на рівні підприємства розглядаються як фактори впливу зовнішнього середовища (ринкові можливості і загрози). До їх дії слід пристосовуватися шляхом модифікації потенціалу інноваційного розвитку підприємства таким чином, щоб максимально використовувати сприятливі можливості і протидіяти чи з мінімальними втратами уникати несприятливих впливів. Розроблено схему механізму приведення у відповідність внутрішніх умов інноваційного розвитку (потенціалу

інноваційного розвитку) підприємства до зовнішніх.

Показано, що основою інноваційно-сприятливого середовища на рівні підприємства є його інноваційна культура. Відповідно управління розвитком інноваційної культури покладено в основу формування середовища сприятливого для інноваційної діяльності. З урахуванням цього розроблено графічні інформаційні моделі: діагностики стану інноваційної культури підприємства, у т.ч. її складових і їх елементів; управління розвитком інноваційної культури за результатами її діагностики. Визначено відповідальних за розвиток окремих складових інноваційної культури підприємства, а також окреслено коло методів управління.

Подальші дослідження повинні бути орієнтовані на розробку алгоритму і практично-орієнтованих формалізованих процедур управління формуванням інноваційно-сприятливого середовища, які б ураховували специфіку діяльності конкретного підприємства у конкретних умовах зовнішнього середовища.

Бібліографічний список:

1. Воронков Д.К., Погорелов Ю.С. Розвиток підприємства: управління змінами та інновації: монографія. – Харків: АдВА^{ТМ}, 2009. – 436 с.
2. Ілляшенко С. М. Управління інноваційним розвитком промислових підприємств : монографія / С. М. Ілляшенко, О. А. Біловодська. – Суми : Університетська книга, 2010. – 281 с.
3. Механізм стратегічного управління інноваційним розвитком : монографія / за заг. ред. О. А. Біловодської. – Суми: Університетська книга, 2010. – 432 с.
4. Захарченко В.И. Инновационное развитие в Украине: наука, технология, практика: монография / В.И. Захарченко, Н.Н. Меркулов, Л.В. Ширяева. – Одесса: "Печатный дом", "Фаворит". – 2011. – 598 с.
5. Мельник Л.Г. Экономика развития. – Суми: ИТД "Университетская книга", 2006. – 662 с.
6. Прокопенко О.В. Соціально-економічна мотивація екологізації інноваційної діяльності: монографія / О.В. Прокопенко. – Суми: Вид-во

СумДУ, 2010. – 395 с.

7. Сидоров В. И. Мотивационный механизм управления инновационной деятельностью в условиях транзитивных экономических процессов / В. И. Сидоров, Т. Е. Шедякова // Механізм регулювання економіки. -2009. - № 3. - Т.1. – С. 102-109.

8. Виноградова, М. А. Мотивация достижения как один из критериев повышения инновационной активности организаций / М. А. Виноградова, О. В. Юрова // Проблемы современной экономики: материалы междунар. заоч. науч. конф. (г. Челябинск.). - 2011. – С. 121-124.

9. Ілляшенко С. М. Інноваційний менеджмент : підручник / С. М. Ілляшенко. - Суми : Університетська книга, 2010. – 334 с.

10. Кристенсен К. Решение проблем инноваций в бизнесе / К. Кристенсен, М.Е. Рейнор. – М.: Альпина Бизнес Бук, 2004. – 290 с.

11. Твисс Б. Управление научно-техническими нововведениями / Б. Твисс. – М. : Экономика, 1989- 281 с.

12. Санто Б. Инновация как средство экономического развития / Б. Санто. – М.: Прогрес, 1990. – 296 с.

13. Шипуліна Ю.С. Механізми формування інноваційно-сприятливого середовища на промисловому підприємстві // Інноваційна економіка, 2013.– № 8 (46). – С. 77-83.

14. Шипуліна Ю.С. Організаційно-економічні передумови формування інноваційно-сприятливого середовища на підприємстві // Маркетинг і менеджмент інновацій. – 2013. – № 3. – С. 100-113.

15. Шипуліна Ю.С. Інноваційна культура як основа сприятливого середовища інноваційного розвитку організації: методичні засади оцінки // Маркетинг і менеджмент інновацій. – 2013. – № 1. – С. 236-246.

16. Ілляшенко С.М. Факторний аналіз стану інноваційної культури підприємства / С.М. Ілляшенко, Ю.С. Шипуліна // Економічний часопис ХХІ, 2014. - № 3-4. - С. 31-34.

17. Шипуліна Ю.С. Інноваційна культура як складова інноваційно-

сприятливого середовища на сучасному підприємстві / Ю.С. Шипуліна // Інновації у маркетингу і менеджменті : монографія / за ред. д.е.н., професора С.М. Ілляшенка. – Суми : ТОВ "Друкарський дім "Папірус", 2013. – С. 132-140.

18. Голишева Є.О. Організаційно-економічні засади управління споживчим капіталом промислових підприємств: дис. ... кандидата економ. наук : 08.00.04 / Голишева Євгенія Олексіївна. – Суми : СумДУ, 2012. – 201 с.

19. Шипуліна Ю.С. Підходи до оптимізації структури інструментів і методів формування та розвитку інноваційної культури підприємств/ Ю.С. Шипуліна // Вісник НТУ "ХП", 2013.– № 44 (1017).– С. 137-145.

20. Прокопенко О.В. Мотивація персоналу і інноваційна культура підприємства / О.В. Прокопенко, Ю.С. Шипуліна // Маркетинг: теорія і практика. Збірник наукових праць Східноукраїнського національного університету ім. В. Даля / Ред. кол.: Т.С. Максимова (гол. ред.) – Луганськ, вид-во СНУ ім. В. Даля, 2014. - № 21. – С. 134-142.